

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus
OPH-6433-2024

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto suosituksista koskien tekoälyn käyttöä varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) on päättänyt antaa lausunnon kansallisista tekoälyn käyttöä varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa ohjaavista suosituksista.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Keskusliitto arvioi suosituksia erityisesti lapsen oikeuksien näkökulmasta. LSKL kiinnittää huomiota siihen, että vaikka kyseessä on koulutuksen järjestäjille ja opetus- ja kasvatustalouden henkilöstölle suunnatut suositukset, vaikuttavat kyseiset suositukset kuitenkin suoraan myös lapsiin. Tämän vuoksi suosituksia on tarpeen arvioida myös lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta.

LSKL kiittää siitä, että tällaiset suositukset koulutuksen järjestäjille laaditaan, ja katsoo niillä olevan tärkeä asema lasten yhdenvertaisten digitaalisten toteutumisen ja turvaamisessa. YK:n lapsen oikeuksien komitea on antanut yleiskommentin 25 (2021) koskien digitaaliseen ympäristöön liittyvistä lapsen oikeuksista. Sen mukaan jokaisen lapsen oikeuksia on kunnioitettava ja suojeltava, ja lapsen oikeuksien on toteuduttava digitaalisessa ympäristössä (kohta 4). Suosituksia on syytä tarkastella myös lapsen edun näkökulmasta. Lapsen etua tarkasteltaessa tulisi ottaa huomioon kaikki lasten oikeudet, mukaan lukien oikeus hakea, vastaanottaa ja levittää tietoja, oikeus tulla suojelluksi vahingoilta ja oikeus saada näkemyksensä huomioituksi, sekä varmistaa lapsen edun arvioinnin ja siinä käytettyjen kriteerien läpinäkyvyys (kohta 13). Kun arvioidaan vaikutuksia lapsen oikeuksiin ja etuun on lapsenvahvistuksen arviointi hyödyllinen työkalu, joka auttaa ennakoimaan mahdollisia kielteisiä ja haitallisia vaikutuksia näihin oikeuksiin.

On tärkeää, että lapset nähdään aktiivisina toimijoina ja oikeuksien haltijoina, eikä vain passiivisina suositusten kohteina. Suosituksista tai lausuntopyyntöstä ei käy ilmi, onko lasten näkemyksiä kuultu suositusten laadintaprosessin aikana. Edellä mainitun yleiskommentin mukaan kehitettäessä käytäntöjä ja koulutusta koskien lasten oikeuksia digitaalisissa ympäristöissä tulisi kaikille lapsille tarjota mahdollisuus ilmaista näkemyksensä, kuunnella heidän tarpeitaan ja antaa heidän näkemyksilleen asiaankuuluva painoarvo (kohta 17). Kiinnitämme huomiota myös siihen, että tämän lausuntopyyntöön muutoin varsin laajasta jakelusta huolimatta, mukana ei ollut lainkaan lapsioikeusjärjestöjä, vaikka suosituksilla on suora vaikutus lapsiin. Myös yleiskommentti edellyttää sitä, että kansalaisyhteiskunta ja lasten parissa

työskentelevät kansalaisjärjestöt otetaan mukaan lasten oikeuksiin liittyvien linjausten kehitykseen ja täytäntöönpanoon (kohta 34).

Suosituksissa otetaan kiitettävästi huomioon lasten tietosuojan toteutuminen tekoälyä käytettäessä. Ottaen huomioon tekoälyn käytön merkittävät vaikutukset energian ja vedenkulutukseen, on hyvä, että suosituksissa on huomioitu myös vastuullisuuden ja kestävä kehityksen näkökulmat.